

Bokmeldinger

Willy Aagre

Ungdomskunnskap. Hverdagslivets kulturelle former

Bergen: Fagbokforlaget, 2003

Det mangler ikke på oppmerksomhet omkring ungdom i mediene. Ofte settes negative ting i fokus, som kriminalitet og rus. Det er lett å få inntrykk av ungdom som en gruppe med ekstreme holdninger og levemåter. Willy Aagre har skrevet en bok om ungdom med en mindre sensasjonspreget tilnærming. Boka handler om ungdoms hverdagshandlinger. Utgangspunktet er at profesjoner som møter ungdom, som lærere, miljøarbeidere på barnevernsinstitusjoner og ansatte i fritidsklubber, i liten grad har et felles teoretisk grunnlag for å forstå ungdom. Bare en liten del av disse gruppenes utdanning dreier seg spesifikt om ungdom. Målet med boka er å bidra til et felles teoretisk fundament. Hensikten er ikke å fortelle leseren hvordan ungdom er, men å presentere noen sentrale teorier og tenkemåter som bidrar til å forklare og belyse unge menneskers situasjon i et moderne samfunn. Målgruppen for boka er studenter, lærere, sosialarbeidere, ansatte i kultur- og fritidssektoren og ungdomsforeldre.

Tidlig i boka blir fem teorier fra sosiologi, antropologi, psykologi, kulturvitenskap og utviklingsøkologi presentert. Disse nærmer seg temaet ungdom på ulike måter og byr på hver sin forståelse. Framstillingen er ryddig, men bærer noe preg av oppramsing. I fortsettelsen blir fenomener i ungdommenes liv analysert og forstått ut fra de fem teoriene. Det gjør teoriene levende og setter samtidig de enkelte fenomenene i en større sammenheng. For eksempel er ungdoms konsum interessant i seg selv. Men det blir enda mer interessant når det ses i lys av Paul Willis' teori om ungdoms symbolske kreativitet, hvor ungdom tillegges stor grad av refleksivitet i sitt konsum. Bruken av flere teorier tydeliggjør også hvordan et teoretisk utgangspunkt påvirker vår forståelse og hva vi ser.

Den viktigste og mest interessante delen av boka handler om ungdomskultur. Forfatteren ser ikke ungdom som passive og ukritiske i deres omgang med kulturelle ytringer som språk, holdninger, smak, klær og musikk. Ungdom er aktive skapere av mening. Det som fra utsiden kan se ut som ukritisk herming etter en global mediefremidlet kultur, er for ungdommen selv uttrykk for krea-

tiv håndtering. At meningsdannelsen foregår lokalt, er sosial i sin karakter og skjer under minimal innflytelse fra voksne, ser ut til å være Aagres grunn- tanke. Det vil si at ungdom ikke bare overtar kulturelle impulser fra masseme- diene, men at de selv gir dem mening i samspill med sine jevnaldrende. Defini- sjonen griper en sentral side ved ungdomskulturen i vår tid, den har både glo- bal og lokal forankring. Samtidig problematiseres det i liten grad at forut for ungdommenes lokale meningsdannelse finnes det globale aktører som også kan ha makt i denne prosessen, aktører som i kommersielt øyemed er produ- senter av ungdomskultur gjennom merkevarebygging. Er det rimelig å tro at ungdom forblir upåvirket av den mening som ligger nedfelt i varene fra produ- sentenes side? Spiller dette ingen rolle for deres lokale meningsdannelse? Det hadde vært interessant om disse spørsmålene ble diskutert grundigere.

Den siste delen av boka fokuserer på tre viktige arenaer for ungdom: sko- len, hjemmet og fritiden. Når det gjelder skolen, peker forfatteren på at L97 uttaler seg negativt om ungdomskultur og ungdoms bruk av massemediene, men positivt om lek og barnekultur. Han mener at skolen i større grad må ta ungdomskulturen på alvor. Dette kan gjøres ved å knytte undervisningen nær- mere ungdommenes hverdagsliv, for eksempel gjennom å invitere ungdom- men til selv å bidra med hva de synes er viktige kulturelle uttrykk. I den pro- sessen er det viktig at både elevene og skolen må begrunne sitt syn på kultur. Slik kan elevene tas på alvor, og reelle meningsutvekslinger kan finne sted.

Det finnes få undersøkelser om hva som foregår i hjemmet av samspill og ritualer mellom ungdom, foreldre og søsken. Fokuset er ofte på konflik- ter mellom generasjonene og på problematferd. Boka forsøker å bøte på dette ved å la ungdommene selv komme til orde og fortelle hvordan de har det hjemme. Materialet er hentet fra undersøkelsen «Nordiske ungdoms- værelser», hvor forfatteren medvirket. Ungdom fra Norge, Sverige og Dan- mark ble intervjuet, rommene deres ble fotografert, og de fylte ut en tids- dagbok. Utsagn og funn herfra blir brukt flere steder i boka. Ungdommen snakker direkte til leseren. Det gjør framstillingen levende og aktuell.

Til slutt tar Aagre for seg organisert og uorganisert fritid og peker på sammenhenger mellom faktorer ved hjemmet, hvordan ungdommen er på skolen, og fritidsmønster. Jeg liker framstillingen av de tre arenaene. Den er saklig og nyansert og verken overdramatiserer eller bagatelliserer. For eks- empel sier boka at det ikke er bekymringsverdig i seg selv at ungdom ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Men det kan være bekymringsverdig dersom ungdommen generelt er lite integrert i lokalsamfunnet.

Lykkes forfatteren i sin målsetning om å presentere teorier og tenkemå- ter som belyser unges situasjon? Jeg tror han gjør det. For det første er boka velskrevet og lettlest til tross for at den inneholder mye teori. Språket

ekskluderer ingen. For det andre fokuseres det på unges alminnelige hverdagsliv. Jaget etter sensasjoner som rus og kriminalitet har måttet vike plassen for diskusjoner omkring skole, hjem og fritid. For det tredje er det en styrke at den drøfter mer enn den konkluderer. Dette kommer spesielt godt til syne i de tekstene som avslutter hvert kapittel, og som forfatteren har valgt å kalle «Spiraltanker». Her pirres leserens nysgjerrighet, og man tvinges til å tenke selv. Som leser får man økt sin forståelse av ungdom. Boka er godt egnet for målgruppa.

Cay Gjerustad

Sissel Østberg

Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere
Oslo: Universitetsforlaget, 2003

Sissel Østberg vil vise hvordan det er å vokse opp som barn av pakistanske innvandrere til Norge. Gjennom to omfattende forskningsprosjekter har hun fulgt 14 barn i en 5-årsperiode, fra barndom og inn i tidlig voksent liv. Hun har tilbrakt tid hjemme hos fem familier og blitt kjent med storfamilie og nettverk. Hun har fulgt barna på skole, fritidsaktiviteter og på koranskole. Og hun har vært med på ferieturer til Pakistan. Boka er detaljert om barnas liv på en rekke arenaer. Presentasjonen veksler mellom en beskrivelse av barnas gjøremål og tanker, og materialet brukes som utgangspunkt for noen generelle diskusjoner, for eksempel om betydningen av norske lekekamerater for utvikling av norskferdigheter og om skolens håndtering av elevenes religiøse praksis.

Boka er organisert i tre hoveddeler – barndom, ungdom og tidlig voksenaliv. Delen om barndom viser hvordan barn gjennom samspill med familien etablerer en fortrolighet med verden, som preges av foreldrenes livsform, deriblant religionsutøvelsen. Og siden islam i mye større grad enn en protestantisk kristendom er en livsform mer enn en trosretning, får dette betydning i en rekke sammenhenger.

Venner, fritidsaktiviteter, moter og så videre er tema i ungdomskapitlet. Som vist i mange andre bidrag på feltet, blir religiøse grenser tydeligere jo eldre ungdommene blir. Dette tilskrives dels alderstypiske trekk – det som tas for gitt i barndommen, må tas stilling til i ungdomstiden. De unge føler behov for å ha en egen tolkning av islam, gjerne begrunnet med «hva som egentlig står der», og hva de selv kan gå god for. Østberg finner en påfal-

lende stor variasjon mellom ungdommene, også innad i søskenflokkene i hvordan islam har betydning for dem. Men felles for hennes informanter er at fellesskapet til muslimer som gruppe styrkes i ungdomstiden. Forbudet mot alkohol og restriksjonene i forhold til det annet kjønn er viktige grunner til dette. Når det gjelder etnisk homogenisering av omgangskrets, finner Østberg også kjønnsforskjeller. Guttene vanker i flere miljøer, mens jentenes omgangskrets gradvis begrenses til rene jentemiljøer.

Utdanningsplaner og giftermål er tema i kapitlet om tidlig voksenalder. Ifølge Østberg blir unge muslimer i Norge tidlig voksne. I begynnelsen av tjuårene forventes det at de skal ta et aktivt valg i forhold til giftermål og utdanningsplaner. Alle informantene i Østbergs materiale er tilhengere av arrangerte ekteskap, og idealene de har, og historiene til dem som har giftet og forlovet seg, presenteres etterfulgt av en diskusjon av variasjoner i former for arrangert ekteskap.

Østberg mener at norsk-pakistanske ungdommer ikke skiller seg fra andre ungdommer når det gjelder hvor tradisjonelle, kjønnsstereotype og vinglete utdanningsplaner de har. Men hun mener at de i langt større grad enn etnisk norske ungdommer tar hensyn til foreldrenes ønsker og til det som gir status i det pakistanske miljøet. En kan innvende at Østberg ikke har intervjuet etnisk norske ungdommer – og ikke har grep om den kanskje mer subtile innflytelsen norske foreldre har på sine barn, og heller ikke om det som gir status i ulike norske miljøer. Tolkningene virker likevel rimelige. Takknemlighet overfor foreldrene og generell respekt overfor eldre framstår som tydeligere trekk ved norsk-pakistanske familier enn majoritetsfamilier.

Forskningen på og diskusjonen omkring unge med innvandrerbakgrunn har vært nokså polarisert i Norge. På den ene siden står de som betoner foreldrenes maktbruk overfor de unge, særlig jentene (blant fagfolk representert ved Unni Wikan og Inger lise Lien), mens andre har studert kreative identitetsprosesser blant ungdom med innvandrerbakgrunn (blant andre Viggo Vestel, Christine Jacobsen og Mette Anderson). Østberg posisjonerer seg tidlig i boka og tar avstand fra Wikans beskrivelser som allmenngyldige for ungdom i minoritetsbefolkningen. Det er da også lite konflikter mellom foreldre og barn i familiene hun har studert. En kan selvsagt spørre seg om dette skyldes at hun har fått innpass i spesielt fredelige familier. Noen konflikter og forhandlinger er beskrevet i boka. Likevel er beskrivelsene av samstemmighet mellom foreldre og barn påfallende. Dels kan nok dette skyldes at det er større samstemmighet mellom foreldre og barn i noen minoritetsgrupper, dels at det legges lokk over potensielle konflikter – noe Østberg også viser når de unge forteller om de eldres autoritet som et viktig fundament i den barneoppdragelsen de har fått.

Hun sier innledningsvis at hun har to hovedambisjoner: for det første å vise hvordan unge muslimer på mange områder ikke er så forskjellige fra andre barn og ungdommer som vokser opp i Norge, og for det andre å få fram at de forskjellene som finnes, ikke nødvendigvis står i motsetning til en vellykket integrering. Det er opplagt at disse barnas liv ligner svært mye på livene til jevnaldrende fra majoritetsbefolkningen. Likevel inneholder boka en rekke beskrivelser av forskjeller som kan være betydningsfulle nok for de unge, for eksempel det kjønnshomogene fritidsmønsteret til jentene. Konklusjonen samsvarer ikke her helt med empirien hun presenterer. Hvorfor denne trangten fra forfatteren til å vektlegge likhet?

Boka er rik og detaljert, men stemmene til barna er ikke særlig tydelige. Dette er nok dels en effekt av organiseringen rundt arenaer og ikke personer, men også av at materialet presenteres i ferdig fortolket form. Kvalitativ forskning formidles best når det både leveres noe råmateriale i form av utdrag fra intervjuer eller beskrivelser av situasjoner og leseren blir tatt med i noe av forskerens fortolkningsarbeid. Østberg har gjort sine tolkninger før vi slipper til. Det hadde hun ikke behøvd å gjøre hele tiden. Fra et kvalitativt materiale er det ofte de slående eksemplene som sitter i ettertids. Eksemplet alle vil huske fra denne boka er Khalid på tolv år, som midt under en bønn, mellom to bønnestillinger, snur seg til forskeren, som ser på sportssendingene fra ski-VM som surrer i bakgrunnen. «Hvordan går det med Bjørn Dæhli?» spør Khalid. Eksemplet illustrerer et hovedpoeng: at det ikke er så problematisk for barn og ungdom å håndtere svært forskjellige situasjoner og forventninger.

Boka er et etterlengtet framskritt innen forskningen om barn og ungdom med minoritetsbakgrunn i Norge, for det første fordi Østberg gir oss et innblikk i livene til *vanlige* ungdommer, og ikke bare de ekstremt vellykkede eller de ekstremt problembelastede som vi hører om i avisene. For det andre er det et godt grep å rette fokuset mot det folk *gjør*, og ikke bare det de forteller om i intervjuer. Og for det tredje gir boka innsikt i livene til barna og de unge på en rekke *arenaer*. Det er en rik og grundig bok.

Åse Strandbu